

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2018

Čo je a čo nie je vidieť na minimálnej mzde.

Čo je a čo nie je vidieť na minimálnej mzde.

V roku 1863 vyšla v Paríži ekonomická kniha eseji významného francúzskeho ekonóma Frederica Bastiata *Čo je vidieť a čo nie je vidieť*. V prvej eseji *Rozbité okno*¹, popisuje ako nezbedný syn rozbije občanovi okno. Niektorí spoluobčania sú rozhorčení nad zlým správaním, ale niektorí okoloidúci sa nepozastavujú nad stratou a škodou občana, ale povedia si že všetko zlé je na niečo dobré. Veď teraz bude mať aspoň sklenár dostatok práce. Aby sa napravila škoda rozbitého okna je potrebné vynaložiť určitú sumu peňazí, ktorá poskytne sklenárskemu priemyslu podporu a sklenári sa tešia stavu, pri ktorom nerozlišujú ako vznikol ale že je prítomný. To je to čo je podľa Bastiata vidieť na prvý pohľad. To čo nie je na prvý pohľad vidieť je to, že občan musí vynaložiť určitú sumu peňazí, aby vzniknutú škodu nahradil. Namiesto toho, aby si za túto sumu kúpil obuv, ktorú potrebuje, zaplatí sklenárskemu priemyslu. Ak by sklo nebolo rozbité získal by sumu peňazí priemysel obuvnícky a to je to čo vidieť nie je. Mnoho ľudí uvažuje prvoplánovo a neuvedomí si, že úžitok pre spoločnosť je nulový, lebo to čo dostane sklenár nedostane obuvník a naopak. Pre občana je rozbité okno dvojnásobná strata. Prvýkrát stráca sumu peňazí za rozbité okno, a druhýkrát stráca úžitok z nezrealizovanej investície do obuvi. To čo je vidieť je akýsi možný úžitok pre časť spoločnosti. Pri hlbšom pohľade zistíme, že vlastne úžitok pre spoločnosť je nulový lebo ziskava jeden na úkor druhého. A to čo nie je vôbec vidieť je že osoba, ktorá vynakladá peniaze nielenže nemá úžitok z možnej investície, ale ešte aj stráca. Za vynaložené peniaze a stratu na úžitku dosiahne predchádzajúci stav. Spoločnosti sa zdá, že napriek deštrukcii ziskava, ale pravdou je, že občan stráca dvojnásobne. Podľa Bastiata „Deštrukcia neprináša zisk“.²

Ak budeme pokračovať v Bastiatových úvahách môžeme sa cez esej *Rozbité okno* pozrieť na minimálnu mzdu. Čo je a čo nie je vidieť na minimálnej mzde? V úvode treba povedať, že minimálna mzda tak ako je vnímaná v spoločnosti je skôr pojmom politickým (presnú ekonomickú definíciu som nenašiel ale mohla by sa definovať). Minimálna mzda vyvoláva diskusie a spory v celom spoločenskom spektre nielen medzi politikmi, ale aj medzi ekonómami. Obhajcovia teórie zavedenia a pravidelného zvyšovania minimálnej mzdy chcú zabezpečiť nízkopríjmovým skupinám pracujúcich naplnenie základných životných potrieb. Minimálna mzda má zabezpečiť človeku, ktorý pracuje za takúto mzdu základné ľudské a spoločenské potreby. Minimálna mzda má zabrániť zamestnávateľom zneužívať nekvalifikovanú pracovnú silu. V konečnom dôsledku minimálna mzda má vytvoriť spoločenskú ochranu nízkopríjmových skupín a možnosť plnohodnotne prežiť a naplniť životné poslanie najzraniteľnejšej skupine spoločnosti. Proti tomu čo by všetko mala minimálna mzda zabezpečiť snáď nikto nemá žiadne výhrady. Veď čo je najľudskejšie ak nie pomoc tým najslabším. Táto obhajoba zavedenia minimálnej mzdy a jej pravidelného zvyšovania je to čo je na prvý pohľad vidieť. Pomoc bližnému je to najdôležitejšie hovoria si spoluobčania, ktorí pod minimálnou mzdou jednoducho vidia iba to čo je na prvý pohľad vidieť a je im to aj správne vysvetlené. Oponenti argumentujú, že zavedením minimálnej mzdy a jej pravidelným zvyšovaním dochádza k strate pracovných miest a tým aj k zvyšovaniu nezamestnanosti. Zavedenie minimálnej mzdy vytvorí prebytok ponuky pracovných síl nad dopytom firiem po nej, pričom sa firmám zvýšia mzdové náklady na zamestnancov s najnižšou kvalifikáciou a to vedie k ich prepúšťaniu. Tento protiargument často používajú politickí oponenti minimálnej mzdy, a je uvádzaná aj ako teória v ekonómii. Podnikateľ alebo presnejšie zamestnávateľ ak zamestnáva určitý počet pracovníkov, ktorí spadajú v ocenení svojej práce na úroveň stanovenej minimálnej mzdy alebo pod, však automaticky nie sú prepustení. A

¹ BASTIAT F., 1998, *Co je a co není videt*. s. 100

² BASTIAT F., 1998, *Co je a co není videt*. s. 101

ani nie je okamžite znížený stav týchto pracovníkov. Podnikateľ neprijíma zamestnancov len tak navyiac pre istotu aby naplnil zamestnanosť, ale prvotným cieľom je aby splnil zákazky za čo najnižšie náklady a keď ich prijal tak ich zrejme potrebuje k splneniu svojich zákaziek. Ak sa zvýši minimálna mzda podnikateľ tento argument naplní až v časovom horizonte. V prípade, že sa zvýši objem zákaziek pokúsi sa vykompenzovať zvýšené náklady spôsobené zvýšením alebo zavedením minimálnej mzdy, tým že neprijíma nových pracovníkov, ale zvýši produktivitu práce. Jednoducho zvýšený objem práce rozdelí medzi tých čo má. K strate pracovných miest dochádza v určitom časovom odstupe, tým že pravdepodobne vôbec nevzniknú. To je to čo nie je na prvý pohľad vidieť. Nezvyšuje sa okamžite nezamestnanosť, ale v neurčenom časovom odstupe nevznikajú nové pracovné miesta a to je veľmi ťažko vidieť. Tento argument, ktorý som popísal vyššie a uviedol do presnejších kontúr mi pripomína v Bastiatovej eseji úžitok, ktorý stráca obuvnícky priemysel a to je to čo nie je vidieť na prvý pohľad. V prípade minimálnej mzdy je to skryté v nedefinovanom časovom horizonte.

Bastiatovu esej som si rozdelil na tri základné pohľady. Prvý to čo je vidieť na prvý pohľad a je veľmi jasné a lúbivé, druhý to čo nie je vidieť a je skryté a tretí ten najdôležitejší lebo sa týka toho kto stráca dvojnásobne. V prípade zavádzania minimálnej mzdy a jej zvyšovania si myslím, že tí ktorí strácajú, sú až dvaja. Tak ako občan v Bastiatovej eseji musí nakoniec zaplatiť rozbité okno a ešte stratí úžitok z nezrealizovanej investície. V prípade zvyšovania minimálnej mzdy musí zaplatiť podnikateľ. Obhajcovia minimálnej mzdy sa nazdávajú, že tomu tak skutočne je. Argumentujú tým, že podnikateľ má dostatočné zisky s ktorými sa musí podeliť alebo aspoň vykryť tie skupiny pracovných miest, ktorých hodnota nespĺňa zákonom stanovenú minimálnu mzdu. Rozmýšľate akým spôsobom sa podnikateľ popasuje so zavedením minimálnej mzdy a neustálym jej zvyšovaním. Aj ja. Snažil som sa zozbierať čo najviac príkladov z praxe, ako podnikateľ pristupuje k zavedeniu a zvyšovaniu minimálnej mzdy (to znamená ako to celé zaplatí). Keďže ako som uviedol v druhej časti argument, že dôjde k prepusteniu zamestnancov sa mi nepotvrdil z vyššie uvedených dôvodov. Pri boji podnikateľa so zvýšením minimálnej mzdy uvediem dva typy firiem, ktoré zamestnávajú ľudí s minimálnou mzdou. Prvý typ je firma kde pracovníci s minimálnou mzdou tvoria marginálnu časť zamestnancov (do 10%) a druhý typ, ktorý je typický pre Slovensko alebo pre chudobné krajiny, že zamestnanci s minimálnou mzdou tvoria skoro 100% (šičky, montáž káblov, poľnohospodárstvo). Pracovníkov s minimálnou mzdou vo verejnom sektore nateraz vynecháme, aj keď je ich čo sa týka minimálnej mzdy najväčšie percento, ale to by bola už iná esej. Vychádzajme z jednoduchého kalkulačného vzorca: $cena = náklady + zisk$. Najjednoduchším riešením pre podnikateľa, keďže došlo k štátnej regulácii cien minimálnych miezd je zvýšenie ceny produktu. To sa vzhľadom na podpísané zákazky, dlhodobé kontrakty a hlavne konkurenciu vôbec neudeje. Možno iba znova v dlhšom časovom horizonte, kedy je podnikateľ motivovaný neustále sa pokúšať o zvýšenie ceny svojho produktu. Obhajcovia minimálnej mzdy však veľmi často využívajú druhú zložku vzorca a tou je zisk. Zistia, že podnikateľ má dostatočný zisk a preto je úplne legitímne, aby mu ho regulovali prostredníctvom bohumilých nariadení. Z praxe musím napísať, že ani k takémuto presunu pokrytia minimálnych miezd zo zisku nedochádza. Zisk síce krátkodobo poslúži na dočasné vykrytie regulovaných nákladov, ale v dlhodobom horizonte sa podnikateľ snaží zisk použiť nie na zvyšovanie svojich nákladov ale na investície, nečakané opravy a svoju spotrebu. Podnikateľovi zostáva jediný priestor na pokrytie zvýšenia minimálnych miezd v oblasti nákladov. Keďže došlo k štátnej regulácii mzdovej položky miezd (môže to byť aj iná napr. energia) musí podnikateľ (a aj to urobí) nájsť kompenzáciu a znížiť náklady v iných položkách. Ak zamestnáva pracovníkov s teoretickou minimálnou mzdou ktorých počet je do 10%, prvým krokom je položka mzdové náklady. V skupine firiem s marginálnym počtom zamestnancov sú najviac postihnutí zamestnanci, ktorí sa pohybujú v rozmedzí od minimálnej mzdy do priemernej mzdy. O čo viac sa zvyšuje minimálna mzda o to menej

sa zvyšuje mzda pracovníkom pod priemernou mzdou. Podnikateľ sa snaží vybalansovať každoročné zvýšenie minimálnych miezd v rámci mzdových nákladov ako prvý krok. Dochádza k tým k spomaleniu nárastu miezd príjmových skupín , ktoré sa nachádzajú nad úrovňou minimálnych miezd. Oponenti argumentujú, že to nie je pravda , a že pracovník , ktorý má vyššiu mzdu aj keď pod úrovňou priemernej mzdy má väčšie šance a možnosti sa zamestnať v inom odvetví pretože má určité vzdelanie a zručnosti. To platí iba v prípadoch , že okolité podnikateľské prostredie takúto možnosť ponúka (tam kde je dostatok pracovných príležitostí alebo podnikov). Neplatí to absolútne pre prípady zaostalých regiónov kde je obmedzený počet podnikateľských subjektov. Výsledkom zistenia u podnikateľov s marginálnym počtom zamestnancov s minimálnou mzdou je že dochádza k presunu zvýšenej minimálnej mzdy na pracovníkov medzi sebou. Regulácia zavedenia a zvyšovania minimálnej mzdy má za následok presunutie prostriedkov od menej chudobných k chudobným . Táto skutočnosť nie je vidieť vôbec . Minimálna mzda poškodzuje zamestnancov s trochu vyšším príjmom od minimálnej mzdy, čomu by som pripísal aj skutočnosť týkajúca sa Slovenska , že priemerná mzda rastie oveľa pomalšie ako v okolitých krajinách. Zvlášť nebezpečná štátna regulácia v rámci Slovenska by bola ako niektorí obhajcovia zvyšovania miezd uvádzajú .Stanoviť minimálnu mzdu na úroveň 60% priemernej mzdy. Myslím si , že týmto zámerom by jednoznačne došlo k veľkému poškodeniu príjmových skupín , ktoré sa nachádzajú pod priemernou mzdou. V druhom type podniku kde podnikateľ zamestnáva 100 % pracovníkov ohodnotených veľmi nízkou mzdou nie je možné samozrejme presunúť takéto zavedenie alebo zvýšenie minimálnej mzdy v rámci mzdových nákladov. Rozmýšľate kde sa presunie nákladové zaťaženie podnikateľa. Do ceny a do zisku určite nie. Aj keď so ziskom ako uvediem to určitý súvis bude mať. Samozrejme , že zavedenie a zvýšenie minimálnej mzdy sa musí premietnuť do nákladov. Nie ich zvýšením, ale presunom v jednotlivých položkách nákladov. Na základe mojich návštev u podnikateľov ktorý zamestnávajú skoro 100% pracovníkov s veľmi nízkou mzdou najčastejší presun zvýšenia mzdových nákladov sa znova udeje na úkor zamestnancov. A nie je to zapríčinené chamtivosťou a necitlivosťou podnikateľov ako sa domnievajú zástancovia minimálnej mzdy, ale v mnohých prípadoch je to jediné možné riešenie . Prvý krok je zníženie niektorých benefitov zamestnancov (vianočný večierok, príspevok na dopravu). Následne dochádza k zníženiu režijných nákladov (hygienické potreby, drobné opravy a zlepšenia pracovných nástrojov). Posledným krokom je rušenie plánovaných investícií v prospech a zlepšenie podmienok zamestnancov (hygienické zariadenia, výmena okien , oprava kúrenia). Tento posledný krok je sčasti realizovaný s prostriedkov nerozdelených ziskov minulých období (to je prípad kedy podnikateľ použije zisk na vykrytie štátnej regulácie v oblasti miezd). Zo zisku sa realizujú len investície na rozšírenie a pokrytie zvýšenej výroby. V mnohých prípadoch však tieto podnikateľské subjekty veľmi málo tvoria zisk. Zvýšenie minimálnej mzdy v 100% podniku minimálnych miezd sa presúva do neplatenia sociálnych a zdravotných odvodov (výška daňového a odvodového zaťaženia by bola samostatná kapitola) a do neplatenia daní. Nastáva presun pracovníkov s najnižšími mzdami do tieňovej ekonomiky (práca na čierne).Čo potvrdzujú aj neustále kontroly inšpektorátov práce. A v poslednom kroku dochádza k likvidácii zadlženej spoločnosti a vytvoreniu novej takej istej bez dlhov v inom okrese. Štát zaplatí za zvýšenie minimálnej mzdy u takýchto podnikov tým , že nedostane zaplatené .

V treťom pohľade som uviedol to čo nie je vidieť vôbec . To čo nevidia tí , ktorí sú obhajcovia minimálnej mzdy ale bohužiaľ nevidia to aj tí , ktorí sú poškodení . To sú v našom prípade zamestnanci s vyššou mzdou , tí sa skryte podieľajú buď priamo nižším zvýšením svojich miezd na úkor minimálnych alebo nepriamo cez znížovanie úrovne pracovného prostredia a podmienok. Všetko toto im zabezpečuje vláda , ktorá sa rozhodne regulovať mzdu a neustále ju zvyšovať. Na záver si pomôžem ešte jednou lekciami od Henryho Hazlitta , ktorý píše v Zákone o minimálnej mzdě. Uvažovanie v oblasti miezd sa stalo emocionálnym a politicky zaujatým a vo väčšine diskusií sú

ignorované aj tie najzrejmejšie princípy. Pre ekonómiu je nešťastné a mätúce, že cena služby práce dostala úplne odlišný názov od ostatných cien.³ Tento argument je najpodstatnejší vo vysvetľovaní opodstatnenosti minimálnej mzdy. Na cenu nízko kvalifikovanej práce sa zabúda. Pozerá sa len na to čo si môže za minimálnu mzdu zamestnanec kúpiť a nie akú hodnotu má. V popredí obhajoby minimálnej mzdy stojí emócia záchrany najchudobnejších darovaním minimálnej mzdy a argumentom proti, je strašenie znova tých najzraniteľnejších, že dôjde k zvyšovaniu nezamestnanosti. V týchto politických argumentoch sa strácajú tí skutočne postihnutí. Ja sa domnievam, že tí najviac poškodení sú pracujúci zamestnanci. Zákon o minimálnej mzde ako hovorí H. Hazlitt je len obmedzenou zbraňou proti zlu nízkych miezd.⁴ A ja dodám, že je obrovskou marketingovou zbraňou v rukách tých čo ukazujú čo je lúživé a zamlčujú to čo je pravdivé. Vláda ktorej prioritou je zvyšovanie minimálnej mzdy je vládou neschopnou, ktorá nevie vyriešiť to základne a to je odstránenie chudobných a hladových regiónov prostredníctvom vytvorenia podmienok podnikateľského prostredia, aby dochádzalo k väčšej možnosti nielen pre pracujúcich ale aj pre podnikateľov. Takáto vláda je zúfalá lebo jediné čo urobí, že prenesie riešenie chudobných regiónov kde existuje nízka mzda na miestnych podnikateľov, ktorí vytvárajú aspoň nejaké podmienky životnej úrovne miestneho obyvateľstva. Každé uzákonenie minimálnej mzdy a jej zvyšovanie je štátnou reguláciou a reštriktívnou politikou, ktorá vytvorí oveľa väčšiu deštrukciu prostredia ako je jej prínos. A podľa Bastiata už vieme „Deštrukcia neprináša zisk“ nikomu. Cieľom každej vlády by nemalo byť uzákonenie a zvyšovanie minimálnej mzdy, ale cieľom by malo byť aby nikto minimálnu mzdu nepoberal.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Knihy:

1. BASTIAT, F. 1998. *Co je vidět a co není vidět a jiné práce* 1.vyd. Praha: Liberální institut, 1998. 181 s. ISBN 80-902270-6-6
2. HAZLITT, H. 2008. *Ekonomie v jedné lekci*. 1.vyd. Praha: Liberální institut, 2008. 192 s. ISBN 80-86389-41-3

³ HAZLITT H., 2008. *Ekonomie v jedné lekci*. s. 113

⁴ HAZLITT H., 2008. *Ekonomie v jedné lekci*. s. 113